

מקור החיים

לוח יומי: שנה פשוטה – יז תשרי. טז שבט. טז סיון.

(טז) זלפומים עוזר עוד על אסור חנפה שהוא להרבה גאננים (הרא"ם בעל התוספות וגאון פוז*) ור"ש בן גבירול פוז**) לאו גמיר (טז), והוא

באר מים חיים

ובין בהצלמה וכל מיני צער חייב מיתה בידי
שםים, וכן חבר ה"חינוך" (במצווה ס"ה)
שאפילו בדברו בעלמא, אם מצער אותו
עובר גם כן בלאו זה, עיין שם פוז:
ושיטת רשי בפרשת משפטים (שמות ככ
כא) פוז משמע דהוא הדין בכל אדם
שהוא אומלל, יש גמ' כן לאו זה, עיין שם:
ומה שכחתבי בפנים דעתך, היינו: בארכע
אופנים הראשונים, ובפניהם, ורק
המספר. אף דהשותם בפניהם את בזינום
וישוטק יש לו גמ' כן בזידאי עונש על זה, אך
לא לאו זה:

(טז) ולפעמים עוזר וכו'. דזה לשון
הרא"ם בעל התוספות (במצווה נה,
בדפוס וילנא סימן רמח): ציה צורינו בפרש
ואלה מסעי (במדבר לה לג) "ולא תחניפו את
הארץ", ותנייא בספרי (פיסקא קסא): הרי זו
ازורה לחנפים וכו'. ויזהר אדם מן חנופה,
שכן עונשה מרובה, דאמר ר' אלעזר כל עדה
שיש בה חנופה, לסוף גולה וכו', ואמר רב
חסדא וכו' ארבעה כיთות אין מקבלי פni
השכינה: כת ליצים, כת חנפים, כת שקרים,
כת מספרי לשון הרע (סתמה מב). כת חנפים
מנין? שנאמר (איוב יג טז): "כי לא לפניו חנף
יבוא" וכו', והמחניף נקרא מטמא ארץ,
ועובר על: "לא תחניפו ולא תטמא", גורם
לשכינה להסתלק מישראל דכתיב (במדבר לה

במאמר ולא במעשה, אבל ידבר עמהם
דברים טובים ורכים וכו'. וזה לשון הרמב"ם
ב"הלכות דעתות" (פ"ו ה"י): חייב אדם להזהר
באלמנות ויתומם וכו', והאיך נוהגים עמהן?
לא ידבר אליהם אלא רכות, ולא ינהג בהן
אלא מנהג כבוד, ולא יכאי גופם בעבודה
ולבם בדברים קשים, ויחוס על ממונן יותר
מממון עצמו, כל המקניתן או מכעיסן או
הכאיב להן או רדה בהן או איבד ממונו הרי
זה עוזר בל"ת, וכל שכן המכחה אותן או
המקלן, ולאו זה אף-על-פי שאין לוquin
עליו, הרי עונשו מפורש בתורה (שמות כב כג)
יוחרה אפי והרגתי אתכם בחרב", ברית
ברותה מי שאמר והיה העולם, שכל זמן
שהם צוקים מחמס הם נענים, שנאמר
(שם): "כי אם צעק יצעק אליו" וגוי, بما
דברים אמרים בזמן שעינה אותן לצורך
עצמם, אבל אם עינה אותן הרבה כדי למדן
תורה או אומנות או להוליכן בדרך ישירה
הרי זה מותר, ואף-על-פי-כן לא ינהג בהן
מנาง כל אדם, אלא יעשה להם הפרש
וינהלם בנחת וברחמים גדולים וכבוד,
שנאמר (משל כי כג): "כי ה' יריב ריבם",
עכל הרמב"ם. וכן כתב הסמ"ג (בלא חעשה
זה). וזה לשון הרבינו יונה בשערי תשובה
(במאמר כד) בא"ד: ומישיציק [נ"א שיציעק]
ולצער אלמנה ויתומם בין בגזול ובין בעושק

אוצר חיים

פוז שנמנעו מהכבד במעשה או אפילו בדברו על היתומים והאלמנות.

פוז כל אלמנה ויתום לא חנון, הוא הדין לכל אדם שלא שזכיר הכתוב בהווה, לפי שהם חשושי כח ודבר
מצוי לעונותם.

פוז*) וכנראה כוונתו לבעל הלכות גדולות שמנאה בריש ספרו במניין המצוות לאוין שבמלוקות מצוה קזו.

פוז**) באזהרותיו בפיסקא "וחוק לא חניפו", ושם בפירוש הרשב"ץ: "...שהוא אזהרה לחנפים".

מקור החיים

לאו דילא-תְּחִנֵּפוֹ אֶת-הָאָרֶץ" (כמובן לה לאו, בגון: אם מתקון בספורו הלוון-הרע והריכות כדי להחניף להשומע, שהוא יודע שיש לו על אותו פלוני שנאה מכך, ועל-ידי זה ימצא חן בעינו, והוא עוז פללי, כי המעת מפנהו ⁽¹⁵⁾) אשר איןנו מזמנים מצות הוכחה (שהוא מצות עשה דאוריתא), להוביחו על השנאה אשר ביןו לבין חברו, אבל גם יחזק בספוריו את השנאה אשר בינו-ם מכך, ועל ידו ישנה באולתו יותר ויתר, ויولد מזה מחלוקת חדשה, ועוד כמה קלוקלים, השם ישמרו:

ונדע, דעתך זה בעונותינו הרבים מצוי הרבה מאר, והוא כשלא אחד מספר בgentות חברו, והשומע אף שמספר שדבר זה שדבר על חברו שלא מן הדין היא, אף-על-פי-כן הוא גם-כן מענען ראשו לדבר זה, ומחלוקת גם הוא את הדבר בלבד, שמוסיף אליו תבות לפגם, מפני שהמספר לפעמים הוא בעל-בית חשוב וכדומה, שיש לו ממנה טובות, או שירא שיחזיקו אותו לאינו חכם וכדומה, ועל כן יסתנו היכר מפני הבדיקה שיסכים גם הוא זהה. אבל תדע אחי, שהוא הוא בעצם לאו דחנפה ⁽¹⁶⁾), אפלו אם רק יוסףatica איזה תבות פאשר מتابאר ב"באר מים חיים":

באר מים חיים

לאו: "ולא תחניפו" וסימך ליה: "ולא חטא בפנים. כי באופן השני שכחתי בפנים עיקר את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה" וכו':

⁽¹⁶⁾ ומה שכחתי באופן השני, זהה הוא

מש לאו דחנפה כמשמעותו איזה

תיבות. הוא מה שאמרו בסוטה פרק ואלו

נאמרין (דף מא):, על אגריפס שהיא קורא

בתורה, וכשהגיע לפוסוק: "לא תוכל تحت

עליך איש נכרי" (דברים יז טו), זלגו עיניו

דרמות, אמרו לו וכו' אחינו אתה, באotta

שעה נתחיבו שוניםיהם של ישראל כליה

להמספר, וזה באופן הראשון שציירתי את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני

שוכן בתוכה" וכו':

⁽¹⁵⁾ ומה שכחתי בפנים, שדבר זה הוא

בכל חנופה וכחתי המעת ממנה

וכו'. הכל לקוח מדברי רביינו יונה (במאמר

קפו פח) ובסוף אמר קצ"ב פטן) עיין שם:

ידע, דלאו זה שיק בארכעה אופנים

הראשונים, ובפניו ושלא בפניו, ורק

להמספר, וזה באופן הראשון שציירתי

או צ ר ה ח י י מ

פ[ח] החלק הראשון, החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עול בכף חכירו וכי החזק בחרמית, או כי יחתא איש לאיש בלשון הרע או באונאת דברים, ויחליק לו לשון הרע לאמר לא فعلת און, המעת ממנה עון הנמנע מן התוכחה, שנאמר הוכחה את עמייתך ולא תשא עליו חטא, ויוסיף לחטא על אומו לא חטא, כענין שנאמר וחזק ידי מרעים.

פט[ח] ויתכן גם כן לפרש ובදעת צדיקים יחלצו רעהם, כי לא יחניפו להם, אבל הוכחה יוכיחום ויוורו אותם בדרך מתועם בתהו לא דרך.

מקור החיים

יעל ענין זה שיק מה שנאמר (משל ג' ב'): "וַיֹּשֶׁמֶת שְׁבִינָה בְּלֹעַח, אֲסֵבָעַל נֶפֶשׁ אַתָּה". וחייב אדם למסר עצמו לסכנה (ז), ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזה*. ועל-פי התורה צריך בשעת מעשה על-כל-פנים להתחזק מאד שלא לסיוע, אבלו בתנוועה אחת שיראה ממנה שהוא מסכים לספורו, ועל זה שיק מאמר חכמיינו ז"ל בעידיות (פרק ה המשנה ו): מוטב שיקרא אדם שוטה כל ימי וכוכ' צג). וזה הוא אבלו אם הוא מבין שדבריו בתוכחה לא יהיה נושאין להמספר, כדי לאו hei בודאי חייב להוכיחו (ז) גם כן על זה, כאשר יתבאר, אם ירצה ה', לקמן בהלכות לשון-הרע כלל ו':

* [זהו לשונו בהשומות]: הוא לשון רבינו יונה ב"שער תשובה" (מאמר קפח). ועוזן בסוטה (מא): תוס' דברו הפתחיל כל וכוכ', דלא כוארה מנגד זה צב*). ועוזן במנורת המאור (נד בכל ג פרק א-ב) שלכאורה סותר את עצמו בזה צב**):

באר מים חיים

מן עון החנופה צ]. וכ"כ רבינו יונה (במאמר הנזכר לעיל צב), ומוכיח מגمرا דסוטה קפו צא): החלק הראשון הוא, כאשר הכיר או ראה או ידע, כי יש על בקי חבירו וכי (18) ומה שכתחתי לבסוף בודאי חייב החזק בתרמית, או כי יחתה איש לאיש בלבד או באונאת דברים ויחליק לו לשון בלה"ר או באהונת דברים וילנא סימן וכו': (17) ומה שכתחתי וחיביך אדם למסור עצמו וכוכ'. הוא ברבינו יונה במאמר דאמր רבנן לרוב יהודיה השתא דאתה מר

אות רחים

צ] אגריפס המלך עמד וקבע עומד, ושבחו הרים, וכשהגיעו ללא יכול تحت עלייך איש נכרי, ולגו עניינו דמעות, אמרו לו אל חתירה אגריפס, אחינו אתה. ושם בוגمرا מא: תנא משמיה דרכיו נחן, באותו שעה נתחביבו שונאי ישראל כליה, שהחניפו לאגריפס.

צא] הובא לעיל אותן פח. צב] (מאמר קפח) וחיביך אדם למסור עצמו לסכנה, ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזאת. ואמרו רבותינו על עניין אגריפס שהיא קורא בתורה, וכשהגיעו לפסקוק זה לא יכול تحت עלייך איש נכרי, ולגו עניינו דמעות, ואמרו לו אחינו אתה, באותו שעה נתחביבו שונאים של ישראל כליה, שהחנפו לו לאגריפס. צב*) תוד"ה כל המחניף לחבירו [סוף נופל בידו]. יש לפרש שלא במקום סכנה, אבל במקום סכנה מותר. עי"ש.

צב**) בפרק א' כתוב וז"ל: וראו לירא את דבר ה' למסור עצמו בסכנה ולא יכבד על ראשו עון פלילי כזה, כי אין לנו גדול מהמלך. ועם כל מורה ידענו מה שאמרו ז"ל מה שנחביבו ישראל על שהחניפו לאגריפס וכו'. בפרק ב' כתוב וז"ל: גם אם יתירא שיזיקוهو מותר להחניפם כדי שלא ירגגו וכו'. צג] אמר להם מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשות לפני המקום. צד] ואפלו בשחקה נקרא חנף, כדאמרין בקידושין פרק אחרון גבי רב יהודה אמר רב נחמן, השתא דאתה מר לישתעי ملي, שלא לימרו מחנפי רבן אהדרי, פירוש אי שתיקנא.

מקור החיים

(יז) **ולפָעָמִים** יש עוד לא אחר, לפי מה שמצוין בעונותינו הרבבים שמדובר עליו לשון-הרע מתוך פעם, ובשעת מעשה הוא מקללו גם-כון, ופעמים הוא מקללו בשם אפלו בלא"ז (יז), והוא עובר בזה על לאו גמור ד"לא-תקלל חרש" (ויקרא יט יד) (ובקצת הכתוב הוא אפלו חרש, וכל שכנ מי שאינו חרש, ובמברא בחשן משפט בסימן כ"ז סעיף א') צז:

באר מים חיים

הרש. ולאו זה הוא אפלו במקלו של הרבים. ולאו זה הרשות ריבנו, ורק להمسפר: ואחדדי, פירוש אי שתיקנא, עכ"ל היראים. וכדומה לזה כתוב רבינו יונה (במאמר קצה) צה עי"ש. ועיין במאמר קצ"ז צז, ומה שנכתב לקמן בהלי לשה"ר (כלל ו) מכח הוכחה: ודע, דאופן השני שכתחתי בפנים, שיין בלשון הרע ואפלו על אמרת, ואפלו שלא בפנוי, ורק להמקבל: (יז) ופעמים וכו'. אף שלאו זה אין שיד מן המניין, דלא בא על ידי לשון הרע עצמו, מכל מקום חשבתי אותו, מפני ששכיח הוא מادر לבוא על ידי זה בעונותינו

או צ ר ה חיים

זה] החלק הששי (של כת החנפים), מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואין בפיו תוכחות, ועל מעשה החטאים לא ילטו עין ולא ישגיח, ולא יהיה להם לאיש מוכיח. והנה נצטווינו לבער הרע מקרוב עמו, שנאמר וכברת הרע מקרבע, ומארו רבותינו כל מי שיש בידו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נחפש על אנשי ביתו, יש בידו למחות באנשי עירו ואינו מוחה נחפש על אנשי עירו, יש בידו למחות בכל העולם ואינו מוחה נחפש על כל העולם, ונאמר וכשלו איש באחיו, ודרשו בו זכרונות לברכה איש בעון אחיו, ומארו כל ישראל ערבים זה לוה.

זו] החלק השמיini (של כת החנפים), איש אשר ישמע את דברי בני אדם מדברים לשה"ר, או כי ישמע כל פה דבר נבלה, או יוושב בסוד משחקים בזזים תורה ומצוות, וידע ע"כ הם סרבים וסלונים, ואם יוכחים לא יקשבו אל דבריו, עכ"כ ישים יד על פה, גם זה יונש כי לא יענה כסילים כאולחם, פן יאמרו כי הוא כמו הם וכי הודה על דבריהם, אף כי יתחיב לענות ולגבור בהם לחת גודל לחורה ולמצוות אשר בזו לעגו להם, ויקנא לכבוד נקי וצדיק אשר ישיחו בו.

זו] המקלל אחד מישראל, ואפלו מקלל בשם או בכינוי או באחד מהשמות שקורין הגויים להקב"ה, אם היה בעדים והתראה לוכה אחת, משומם לא תקלל חרש. וזה הסמ"ע סק"א: לא תקלל חרש. ופרט לך בחרש ע"פ שאינו שומע ואני מצטרע, וכ"ש השומע ומצטרע בקהלתו לדוקין עליו.

זה] אזהרה לモ齊יא שם רע מנלאן, ר' אלעד אומר מלא חלק רכילה, רבינו נתן אומר מונשמרת מכל דבר רע. צטן ווז"ל: פירוש הקונטרס משומם לא חלק רכילה, ע"ג הדמי לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ואין נראה לר"ת, דלקמן בעי הש"ס אזהרה לモ齊יא שם רע מנלאן, ומסיק מלא חלק רכילה. משמע שלא מהני אלא לאזהרה אבל לא למלקי. ועוד כל אדם שמחיף אשחו מזנות לילקי מלא חלק רכילה. ועוד הקשה ר"י דאי לוכה מלא חלק רכילה, לר"י אמר צרך ויסרו. ומהיו לרשב"א נראה דהא לאו פירכה היא, דאי לא כתיב ויסרו לא הווי מוקמינן לא חלק רכילה לאזהרה דמו齊יא שם רע, אבל השתה דשם עין דליך מוסרו,anno צרכין למצוא אזהרה, מוקמינן ליה לאזהרה דלא ענס א"כ הזהיר.

מקור החיים

הרי חשבנו שבעה-עשר לאוין הרגילין לבוא על-ידי ספור לשון-הרע ורכלות, אףלו הוא מספר רק לישראל.adam הוא מלשין על ישראל בפני כותי, אסоро יותר גדול יותר חמור, ונכנס לפעמים בכלל מסור, כאשר נבר או רצאה ה', רקפן בהלכות לשון-הרע בכלל שמיינ. והרבה מהלאוין הנ"ל שתחביבן עליהם מיתה בידי שמים, כמו על גנות דאלמנה ויתום, ועל חילול השם. והרבה מהן שנוגע בענין עולם-הבא, כגון: מלבין פני חברו ברבים, ומתחבב בקהלון חברו, למי שמרגיל את עצמו בעזון החמור הזה של לשון-הרע ורכלות, כאשר נבר או רצאה השם הפל רקפן:

באר מים חיים

ענינים אחרים וכזכור לעיל [^ק], וכן גם כן [^{טו}] אמר ר' יוחנן על שבעה דברים נגעים באין על לשון הרע ועל שפיכות דמים השמר בגע הצרעת עיקרוathy ל��וץ לעלה בשם הספרא [^{גב}], עם כל זה אין בהרת. ועוד דעת זו' דברים נגעים באין (ערכין מפורש בו הלאו':

או צר החיים

[ק] ראה במקור חיים לאוין יג.

[טז] אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן על שבעה דברים נגעים באין על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגול ועל צrhoת העין.

[גב] הובא לעיל בбар מים חיים ס"ק ד.